

AMICULU SCÓLEI

fóia pentru naintarea invetiamentului si a educatiunei
la Romani.

Ese in tóta Sambat'a. — Pretiulu abonamentului pentru provinciile austriace: pe anu 4 fior., pe siése luni 2 fior. 25 cr., pe trei luni 1 fior., 25 cr.; — éra pentru Romani'a: pe anu 30 piastrii (lei) si pe semestru 16 piastrii. — Pentru inseratiuni se vor raspunde 5 cr. de serie. — Abonarea se face la postele c. r. si pela DD. corespondinti.

Adaus la observáciunile ortografice din Nru 47. a. t.

(Capetu.)

La 7. verbul latin *jaceo* rom: se dice: zacũ ori diacũ, diacere. A. si B. nemaĩ socotend si altmintrinea, pretend ase scrie jacũ, adeca: жак pentru etimologie in contra rostirei de obste. Noi se cultivãm limba noastra dupe ceea latinã, inse numai intratãta, incãt suferere firea limbei, darã silã se nuise facã. Aici nu se lovesce limba noastrã eu ceea latinã. — Ea! se vedem in limbele sorori, si mai inteiu in italiana: aici verbul latin *jaceo*, *jacere*, se scrie diacere. Noa! eacã cã e bine scris rom: diacu, diacere; si tocma se lovesce cu pronuntia rom: zacu zãcere. Vedeti A si B. cã nu tôte impotrivirile D: Vóstre sũnt cu sembure!

La 8. Despre terminãciunea ciune, tiune. A. dice: cã t. in tiune se rostescce ca ч nu ca г. — Acum disçuta remãne numai pe atãta: cum debue scris? cu t, ori cu c? — A. dupe etimologie dice: cã cu t. — Inse fiind cã pentru т. e litera c., si pentru imputinarea escepciunilor si a ingãlmãcelilor in ortografie, se se scrie cu c. adecã rugãciune taciune.

La 9. Despre u. in fine. A. ne avend ceva argument (mãcar est ceva) pentru remãnera lui u., in ton desmerdat plãnge si gelesce pe u. pentru cã unii vreu al lãsa. — Deci pentru mai rãrirea lui u. se mai adaugã acestea: principiul de a face o ortografie mai lesne, poftescce: ca toate literile, ce nu sunã, se se lasã afarã; adecã: unde cãt de cãt sunã, se remãie; earã unde stã de tot mut, starea lui e fãrã folos; ba spre in gãlmaciala, etc. in cetire sël veði, si se nul dici! — Unii facũ abus cu el: cãl pun si unde nu debue: eg: suntu, acumu, io sumu, nu trebue u pe urmã; ci numai sunt, acum io sũm, etc. — Apoi multi prin novele noastre nu se òin asie bigotiesce de u eg: Tele-

graful Roman, sunt, acum, domnul, cursul, precum, lucrurilor, deputatilor, sub, pretiul grãnelor, eacã asie se aflã vorbe scrise prin jurnalele noastre! ba unii gramaticĩ svãtuescu a nu se pune u dupe articolul I. eg: pretiul, romãnul, etc. Se imputineasã ingãlmãceala si in privintia aceasta: cã unii scriu: Domnu, omu in loc de: domnul, omul, cu u lung pe urmã; dacã nu va ș u mut, atunci, nuva fi ingãlmãcealã. Sau cetit in Telegraf: ear protocolu (in loc de: protocolul) se subscrise de cãtrã toti membri. Unii apostrofeasã pe u in fine, ce apostrof totusĩ poate remãne. In cãrtile bãsericesci, si in altele in cãt temp am fost si sũntem fãrã de u in fine?! — Dece se nu fim si de aici in colo fãrã de u mut si in ortografia cu litere latine?

Despre accentuaciuni.

1-a Litera a. sunã in trii feliuri: ca а, ca ъ, si mai rar ca ж. — Acum par cã cã de doi anĩ se pune pe a dõe stricle si un apostrof, adecã: á pentru a. si à pentru ъ, si apostroful precum: cas'a iarã pentru a. — Seau ðis: cã regula, si cese poate regula, se nu se insemne; e numai escepciunile se se insemne: A darã ne insemnat de regulã se fie a peste tot locul; numai sunetul lui ъ. si ж. se se insemne cu â, si va fi destul; acest semn ^ se se folosascã si la alte vocale, când au sunetul lui т si ж.; celelalte trii mai de curend luate pot remãne afarã de tot; cã mai ales apostroful face pe mare lacunã țipend pe a cãt colo! ba unii el pun si unde nu se cade, precum: ace'a in loc de aceea; aici apostroful stricã țipend pe e., ca e cu a e diftongul ea adecã: ace-ea; Facutus'a destul? aici apostroful nare loc. — si asie pe multe locuri face numai incurcãtuturi.

2-a. C. aceasta literã inainte de a. o. u., inainte de consonante, si pe urmã sunã ca k., earã in ainte de e. i. sunã ca ч. — Se face si cu e. escepciune in

vorbele sociu, faciã fiindcã vin dela latinele *socius*, *facies*; si atunci se inseamnă cu striclã de de supt: sociũ, faciã, ca aici c. se se rosteascã ca *g*. — Ar fi bine se se scrie cu t. sotiũ, fatiã, si asie ar scãpa ortog: de o escepciune. In dictionarele si frasologiile cele vechi mi se pare a fi cetit intrã vorbele obsolete: *sotius* si *faties*; si asta e dõrã cauza de *socius* si *facies* pe rom: sunã sotiũ, fatiã. Când c. inainte de e. i. sunã ca k, atunci se pune h. precum: chem, inchinã, inchide. etc.

3-a. D. iasta literã incã face escepciuni dela regula: cã in multe locuri inainte de i, si mai arare ori si inainte de e. se rostescce ca z. pecum: dice, deu, diace, did; si aceasta esceptiune nu se inseamnă cu nemica; si oare de ce nu? Am semțit, cã ar fi politica capitor ortografiei a nuse insemna; ca asie mereu mereu se se desdõe a rosti pe d ca z. — Pentru aceasta nice pe a. nu pun semnul lui *z*. ca sã pœie *z*. etc. — Bine ar fi desar putẽ; inse dupe a mea pricepere nice o datã nuva fi; — si pre indelungat remane ortografia cu atãtea ingãlmãceli! — Ci d. unde se rostescce ca z. se se insemne de de supt cu un punct, ori jumãtate de z. pecum au fost mai de de mult; adecã: dice, diace, did, dece, dumneđieu, si asie insemnãnduse, — unii si alti nusior mai putẽ bate joc de Concordia rostind tot Concorzia; din cariĩ sau si infruntat unii dicũndulise: dacã d. inainte de i nu sunã tot deauna z. — Vedeli cãtuĩ de reu, dacã nu se inseamnă escepciunile!

4-a. E. are dõe sunete: ca e. ungurescũ fãrã accent, si ca é. ung: cu accent, pecum se rostescce in vocea lege, si e. esta fãrã accent intra literile cirilice are pe *z*. pecum: *лѣге, аѣре*, etc. — Pentru romãni mai cã nu ar fi de lipsã ase insemna; inse fiindcã intrã literile cirilice au avut si are literã deschilinitã, pentru mai marea acuratie, si pentru streini ar fi bine se se insemne asie: lége, avére. Cei cariĩ inseamnă pe e. in déca, acésta etc., si apoi el rostescũ de a, pecum: dacã, aceasta nu facũ bine: se se vadã e, si se se rosteascã de a! slabã treabã! alta in premisis, si alta in conelusione. Dece se nu se scrie, precum se vorbesce? macar multi asie si scriu: dacã si aceasta, nu: déca, acésta. — Si dacã é. de acum in colo ési va lua sunetul lui *z*, trebue se se lasã accentuarea Déca, etc.

5-a. S. litera asta se rostescce suptire si gros ca civilicile c, m, si nu are nice un semn. când sunã gros, si când suptire? si ase deduce regule nu se poate; cã si inainte de i, si inainte de e, si inainte de consonante sunã suptire si gros in multe locuri. Inse fiind

cã inainte de i. sunã mai de multe ori gros, unii intrã s. si vocala urmãtoare pun un i., ca se fie s. gros, si asie stricã rãdãcina vorbeĩ, eg: sied, gresiala, rusialã, siematism, in loc de sed, sematism, etc. Unii rostescũ in sied etc. dõe silabe: asie darã ar fi bine se scriem, precum rostim, si s. se se insemne de de supt cu un punct: șede, sematism, precum mai inainte se insemna; si asie era regula: s. ne insemnat se rostea suptire, si insemnat gros. Ce si acum sar putẽ face pentru usurarea ortografiei. Sunt vorbe multe in care s. inainte de i. se rostescce suptire eg: Sibiu, Simeon, Silvestru, Sisoiu, Silagyi, silabã, silã, desime, de sine, sînũ, cãsĩ, a folosi, mesĩ, sicriũ, siliman, simbrie, simbure, singur, etc. etc. nu poate fi darã regula: s. inainte de i. sunã gros.

6-a. T. escepciunile cu aceasta literã se pot in aorecãt ase regula asie: inainte de i. mai urmãnd altã vocalã, si in fine urmãnd i. se rostescce tot ca *g*. eg: pretiu, tiãpeniti, sedintiã, toti, frãti, pãrti, frãtietate; escepciunea dela regula asta se se scrie cu h. hãrthie a plãthi. In terminaciunile: rugãtiune, orãtiune, natiune, deputaciune dice A. ca aici t. nu se rostescce ca *g*. ci ca *u*, si asie e bine, cã atunci aceste se pot scrie cu c. naciune, deputatiune; si se scapã t. de atãta slusbã, si ortografia de ingãlmãcelã. Mai in colo t. au remas fãrã regula si fãrã insemnare pela mislocul, si inceputul vorbelor, si aci sunã ca *g*. si inainte de e. aci numai ca t. inainte de i.; unii inainte de vocalã pun cãte un i., ca asie t. inainte de i mai urmãnde precum: *liinere*, intieiept; inse se stricã intrãgitatea vorbeĩ puinduse i. care dupe rãdãcina vorbeĩ nu este. Ci ar fi mai bine ase insemna t. cu o striclã de de supt, ce ar veni mai lesne: ținere, ințelegere. Mai multi lasã fãrã nice un semn, ori adaugere de i.; de unde urmeasã la unele vorbe confusiune precum: tipariu, amintit au dõe ințelesuri: deseva rosti t. ca *g*. alt ințeles, deseva rosti ca *m*. earã alt ințeles; asie cãt in cetire debue se stee omu in loc se judece, cum debue rostit? *m*. ori *g*? Si asie altele mai multe.

7-a. J. esta inainte de a, o, u se rostea ca *ж*, jar, joc, jude; earã unde nu, se punea I, precum: Iacob, Ioan, etc.; inse acum se folosescce mescecat: jude, jacob, joc, joan. — Totusi ar debui insemnat, ca se nu fie nice o indoialã mãĩ ales in vorbele streine; ori se fie ca mãĩ inainte: unde nu sunã *ж*. se se scrie I. .

8-a. Diftongii in ortografia cirilicã sũnt litere de sine stãtãtoare, si asie in cetire este o inlesnire mare; ce nefiind in ortografia cu litere latine, vine in multe

locuri greutate pecum: voiuiu, anteiioară; etc.; omu e silit ase opâci, si ase socothi despre cetirea lor. Bine ar fi, dacâ sar pune ceva semne spre impreunarea si deschilirea lor; atunci cea, carii se folosescu cu apostrof ar cunoasce diftongul, si nular despârți in dõe pârti eg: muiera'e ace'a, sete'a, fratie'a; in loc de: muiera, aceea, setea, fratiea. Aici ea e diftong si e numai o silabâ; inse cu tendala de apostrof desparte diftongul si face dõe litere si dõe silabe. Diftongul ea. e tot deauna a deschis, nice o datâ nuse intemplâ ase rosti ca ъ.; pentru aceea cine pune apostrof la diftongul ea. asie: e'a, ca sël facâ a deschis, acela arată apriată nepricepere in treburile aceasta a ortografiei.

20. Februaru 1862.

N. N.

Conferintiele de invetiatori.

Unu midilocu insemnatu pentru cultivarea invetiatorilor, prosperarea si inaintarea secura a scóloru poporali suntu asiâ numitele conferintie de invetiatori. Acestea suntu adunari séu asociatiuni de invetiatori, cari la anumite tempuri s'aduna la unu locu sub conducerea unui individu prevediutu cu calitatile atatu practice catu si teoretice necesarie in sfer'a instructiunii, spre a se informâ despre cunoscintiele ce si le-a castigatu fia-care, despre parerile, oserbatiunile si esperintiele relative la obieptele esentiele de invetiamentu in scólele poporali, mai in colo pentru de-a se incuragiâ la implinirea credintiósã a detoriilor sale, si pentru de-a se consultâ despre pedecile, ce le obstau in implinirea oficiului lor, si despre midilócele ce le aru usiurâ calea in sfer'a instructiunii.

Intru adeveru frumosu institutu! Precumu in unu choru mare de cantareti fia-care contribue la totulu armonicu dupa puterea viersului si artei sale, togma asiâ si la conferintiele de invetiatori poteri diverse colucra la olalta nevoinduse s'ajunga la unu scopu comunu.

Vine inse intrebarea: ca cine se conduca aceste conferintie, vream se dicu, cine, cumu se fia individulu conducatoriu? Unii de seuru fora a-si mai face capulu calindariu voru dice: d'apoi unu barbatu de scóla practicu, in intielesulu comunu alu cuvintului, si altii cine scie cumu i-ar' mai taiâ capulu; noi inse cugetamu asiâ: Unu barbatu de scóla practicu, cumu lu-numimu, nu totu de un'a, nu in totu respectulu póte fi acel'a in conferintiele de invetiatori, care dóra-lu presupunemu noi. Póte cá pracs'a lui se fia cu totulu unilateralã, póte inse se fia si universalã, dara o spoitura, cumu-ti place mai frumósã si mai minunata, si apoi in amen-

dóue casurile va ocupâ conferinti'a cu debateri, cu obiepte fora séu cu puçina insemnatate pentru scóla. Unu barbatu de scóla intru adeveru practicu dice ca conferintiele de invetiatori, cari au avutu de presiedinte unu barbatu de scóla practicu nici o data n'au dus'o indelungatu. Noi nu-i dâmu cuventu de plinu la acést'a, caci se pare ca densulu cá barbatu din cleru vré se traga totu foculu la ol'a lui. Dar' se nu cugete cineva ca noi, dupa cele espuse, amu vré se eschidemu pe barbati de scóla dela conducerea conferintieloru de invetiatori, nu dómne feresce; noi vremu se aratamu numai o umbra sub care dieu n'aru prosperá, n'aru fruptificá aceste conferintie. Cine ar' fi acel'a hebeucu, care acéstã umbra ar' arunca-o asupra toturoru barbatiloru de scóla fora destingere? Caci intre practicu si practicu, este distingere, si la unulu care intr' adeveru merita numele de practicu nu voimu ai derogâ dereptu in astu respectulu.

Pracs'a impreunata cu perspectivã si spre alte folóse ce aru poté fruptificá aceste conferintie, recomenda cá conducatoriulu acestor'a se fia mai multu unu barbatu din cleru. Despre acést'a ne vomu convinge din urmatórele, unde totu odata se va cupriade scopulu si folosulu acestoru conferintie.

Scopulu conferintieloru este cá scól'a se se apropia totu mai tare de superiorii sei si prin urmare si de bessereca; legatur'a intr' aceste dóue institute se se stringa totu mai tare, referintiele lor se fia totu mai vii si mai intime; preutulu si invetiatoriulu se fia *quidem* dóue individe, dar' numai cu o voia, numai cu unu scopu: cultur'a adeverata a poporului. Pre lunga acést'a clerulu atunci va fi nevoitu a se ocupâ seriosu cu scól'a atatu in pracs'a catu si in teoríã, va fi nevoitu se se destepte din nepesarea lui cá se nu fia despretiatu la acestu altariu santu, la care elu nu s'ar' adoperá dupa poteri a aduce sacrificiile cuvenite, cerute de d-dieu si ratiune. Deci, candu acestu institutu se va introduce (si se se introduca catu mai curundu) si la invetiatorimea nóstra clerulu in generalu si cu specialitate protopopii voru avé destula ocaziune a-si manifestá energi'a si tactulu ce-lu voru posedé in acestu respectu, atunci voru fi siliti vrendu nevrendu a ne aratá catu s'au interesatu pana aci de scóle nunumai in pracs'a dar' si in teoríã, si defectele, lacunele oserbate voru fi indetorati ale indereptã si complini pecatu numai potu.

Acestea suntu de-o parte temeiriile pentru conducatorii conferintieloru, si dealta parte scopulu acestor'a facia cu clerulu. Dar' apoi scopulu lor facia cu invetiatorii? Scopulu lor e se latiésca terenuln

sciintiei invetiatoriloru. Ce barbatu de scóla póte se posieda tóta sciint'ia necesaria in sfer'a lui de activitate. Acést'a e ceva imposibilu in viéti'a omenésca, si numai o ajutorare imprumutata póte se implinésca aceea ce unui individu singuru e cu nepotintia. In conferintie aceste presiedintele cá unulu firesce superioru in cunoscintiele scolastice, are detoria a impartasi esperintiele si tesaurii lui celoru, care n'au avutu nice ocasiune, nice potere a-si castigá celu puçinu atata catu li-aru fi mai ne incungiuratu de lipsa,—a corege erorile si a resfrá indoelile. Aici invetiatorii mai betrani si mai esperti au se destepte pre cei mai teneri si mai cu puçina esperintia, impartasindu-le rezultatulu esperintii si studiulu loru facutu in unu siru mai lungu de ani. Aici invetiatorii prin elaborare seriósa a problemelor scripturistice au ocasiune a-si castigá totu mai mare securitate si deprindere in alegerea temelor scripturistice.

Dar' vine intrebarea, ca ce materii suntu a se tractá in aceste conferintie. De multe ori potu deveni la indoéla cumu se incépa, si de unde se iee materiile de pertractatu; si-apoi deca nu voru sci cumu si ce se faca, atunci firesce scopulu conferintieloru nu póte avé rezultatulu doritu, si zelulu cu care s'au apucatu de lucru incepe a se recí si pe incetu a se stinge cu totulu. Dereptu aceea damu aici conspectulu urmatoriu despre materiile ce suntu a se tractá in aceste conferintie:

I. Materii din teremulu relegiunii, cari adeca nutrescu si consolidéze religiositatea si totu de-o data escita amorea ce trebue s'o aiba fia-care facia cu implinirea misiunii sale.

II. Materii instructive:

a) despre misiune in generalu, b) in privinti'a misiunei specialí, va se dica, cunoscintiele ce suntu de lipsa pentru ca invetiatoriulu. se-si póta impliní misiunea lui cumu se cade, c) desteritate in cele, ce privescu partea practica a misiunii. Iuse acestu conspectu dupa cumu lu espusemu nu este destulu de luminatu pentruca cineva se-si póta face o idea chiara si segura despre materiile ce au se se pertracteze in aceste conferintie; dereptu aceea e necesariu, despre fia-care punctu se vorbinu mai pre largu.

Misiunea invetiatoriului nu e numai se desvólte facultatile intiesualí a' tenerimii incredintiate lui. Elu nu are se conduca tenerimea numai in santuariulu diverselor cunoscintie, ci e chiamatu se cultive si se inaltie anim'a prin morala, si religiositate; apoi elu numai

atuncia va poté face ast'a candu insusi va fi moralu si religiosu, candu tóte lucrarile lui in scóla si afara de scóla voru purcede si se voru basá pe adeverata religiositate. Numai unu invetiatoriu religiosu este inspiratu de-o adeverata amóre a oficiulu seu, nunaai acest'a si implinesce oficiulu pentruca asiá se cuvine, asiá e frumosu, bine si onestu. Amórea ce-o nutresce acest'a facia cu implinirea eficiulu seu este de parte cá cerulu de pamentu de amórea acelu, care n'are alt'a de scopu de catu se-si impla pung'a si se traésca bine catu póte, si apoi in data ce i s'au infundatu sperarea de-a mai poté duce asiá cumu doresce, amórea lui inca se stinge cu totulu.

Deca ast'a e adeveratu, de ce nu se va indoí nime, atunci de securu ca scopulu conferintieloru este si acela, cá se nutrésca si se consolideze religiositatea in invetiatori. Deci nóue nu ne remane alt'a de catu se aratamu midilócele prin cari s'ar poté ajunge acestu scopu.

Se intielege de sine ca orice adunare de barbati, acaroru misiune este instructiunea si educatiunea, si cari vreu a se ajutá unii pe alii in implinirea acestei misiuni atatu de grea seriósa si insemnata, mai antaiu de-a se apucá de ceva, si voru inaltia cu rugatiuni animile la d-dieu datatoriulu totororu bunuriloru, si asemenea si voru tereiná si lucrarile loru. Dar' asta nu este de-ajunsu spre ajungerea scopulu; se cere ceva mai multu.

Se se iee o leptura curatu religiosa care astu-feliu se fia calificata catu nunumai se nutrésca semliementele religioése, dar' totu odata se si inainteze si se latiésca cunoscintiele religioése. Istori'a relegiunii, esplicarea mai pe largu o periodelor beserecii, a serbatoriloru, a datineloru s. a. suntu de atare natura catu nu numai intarescu pe invetiatoriu in amórea si alipirea lui de besereca, dar totu o data lu convingu si-lu conducu mai afundu in spiritulu relegiunii, care apoi lu face se desbrace orice indiferentismu si intolerantia, si in implinirea chiamarii lui se purcéda din funtea relegiunii. Asiá spre acestu scopu potu sierbí unele schitie din viéti'a celoru barbati, cari s'au nevoitu intru latírea crestinismului, si au suferitu si mórtea pentru cuventulu lui Cristosu. Aceste schitie se se cetésca in adunare simplu, fora nici o pompa, si aceia cari iau parte la acést'a se se schimbe, er' presiedintele unele locuri, cari le va vedé ca-su mai intunecate si tratate mai pe scurtu se le esplice mai pre largu, asiá catu se póta pricepe bine fia care. In esplicarele sale se faca cu distintiune atenti

pe membrii adunării la acele momente, cari cu specialitate provóca la imitare și potu sîerbi de exemple și spre inantare în priceperea misiunii lor ce o au facia cu relegiunea. Este fôrte de recomandatú cá unii din invetiatori se recapituleze, repetiésca pe scurtu acele ce le-au cetitu și auditu, caci prin acest'a nnumai se deprindu în vorbire, dar' totu o data — și potu castigá o idea mai chiara, mai firma despre cele ce-a auditu și a cetitu.

(Vá urmá.)

Care e folosulu ce-lu aduce unu invetiatori, religiosu, și care este daun'a ce-o causéza unulu ireligiosu?

(Capetu.)

De altu mentrea destulu e de reu, deca veninulu mestecatu și în bucate dulci și gustuóse numai pre incetu se impartasiesce copilului, și asiá uciderea vietii religiose se esecutéza numai pre incetu, dara securu. Dar tocma se dicemu ca invetiatoriulu ireligiosu se pazesce în totu modulu se nu resfire de-a dereptulu seminti'a ireligiositatii în anim'a scolariloru, dar' apoi nu e destulu de reu și pericolosu deca sufletulu plapan-dului copilu nu se uda și din partea invetiatoriului cu rou'a unei invetiaturi religionari manóse, și deca nu se nutresce cu cuventulu lui d-dieu confortatoriu și data-toriu de viétia, acestu adevéru cerescu mantuatoriu! Da, e fôrte mare daun'a ce-o causéza unu invetiatoriu ireligiosu în scolari în respectulu instructiunii religionari; și acést'a e totu atát'a ori ca elu prin impartasirea principiiloru sale false lucra de-adereptulu în contra catechetului, séu ca neglege anume exercitiile de lipsa pentru consolidarea adevéuriloru impartasíte, séu le esecuta cu racéla. —

Totusi noi ér' ne vomu întôrce scrutarea nóstra asupra invetiatoriului religiosu. Nevointi'a lui merge într' acolo, tóte cele alalte ramuri de invetiamentu a-le reduce la religione, a le incopciá cu aceea și a le tractá în spiritulu ei; pentruca elu cugela și vorbesce cu celu ce-a disu: deca religiunea remane ca centru, atunci asiá numitele cunoscutie lumesci nu strica nemica.

Invetiatoriulu religiosu nu lasa nici-candu din ochi impregiurarea, ca omulu e destinatú spre santitate și fericire (beatitudine) și ca astumodu tóta sciinti'a și potinti'a lui trebue se sierbéscă spre aceea, cá s'ajunga acestu scopu supremu. Precatu avangiéza

mai tare ajungerea acestui scopu prin cunoscutie, cu atatu e mai mare și folosulu celu producu acestea; inse cu catu mai multu aceste sciintie lucra în contra destinatiunii eterne séu o impedecca cu atatu este mai mare și daun'a. De aceea invetiatoriulu religiosu în fia-care obieptu de invetiamentu în aceea parte se invoiesce mai tare, care e mai acomodata spre-a consolidá totu mai tare principiile religiunii în anim'a copiiloru și-a incinde voi'a spre fapte virtuóse, placute lui d-dieu.

Catu de stralucitu se póte aplecá acést'a procedere în istoria și mai cu sama în cea biblica, pe care se baséza adevéurile religiunii; dar' și istori'a universale și-a patriei suntú de minune acomodate spre acestu scopu. Adeca invetiatoriulu cérca a pertractá istori'a astu modu cá se planteze în anim'a copiiloru credintia în provedintia lui d-dieu, sei incuragieze la increderea în d-dieu, se-i conduca la imitarea esempleloru virtuóse, și animile se le impla cu grétia în contra faptelorú celoru scelerati.

Elu representa istori'a cá invetiatori'a fricii de d. dieu și a intieptiunii, a dereptului și a virtutii, și elu cá unulu petrunsu de foculu adevératei credintie în d. dieu, scie esecuté acést'a cu o asiá caldura, catu plapand'a anima a copilului o surprinde fôrte și esercéza o influentie nespunsu benefacutória. Mai alesu istori'a patriei o tractéza astu-modu, catu escita și incinde totu mai tare iubirea de domnitoriu și patria.

Invetiatoriulu religiosu scie scolariloru se representante limb'a cá adevératu beneficiu a'lui d-dieu și astu-modu a o tractá, catu în genere prin ea se se intarésca spiritulu copilului, și asiá prin ast'a se usiureze și înainteze priceperea adevéuriloru d. dieesci. Totu de-odata la studiulu limbéi admonéza pe scolari ca limb'a cá unu daru gratiosu a'lui d. dieu s'o folosésca numai spre lucruri bune, spre rogatiuni, spre invetiarea celui nescuitoriu, spre mangaiarea celui patimitoriu, și spre nobilarea propria, ér' nu spre calumniarea lui d. dieu, spre mincini, faliri, laude desierte etc. etc.

Le dá adese ori teme mai usióre, de cuprinsu religiosu, și carti de leptura folosescé numai acele cari le recomanda preutul, se nevoiesce pentru o pricepere adevérate, pentru o aplecare morala, și prin asta dá nou nutrementu religiositatii copiiloru.

Totu asiá alege elu spre eserciarea memoriei acele margele, cari straluce cu o lucóre de adevérate credintia și cu o splendóre de santa virtute, și cari pentru copii suntú de o valóre permanenta.

La scriere nu ia elu materi'a numai din tere-nulu religii, ci prin studiulu scrierii si a desemnului forméza sentiulu pentru frumsetia care impreunatu, cu adeveratulu si bunulu érași forméza divinulu.

La computu au scolarii ocașiune de -asi imprime principiile crescine despre alu mieu si alu teu, si conscientiositate in aplecarea mesurilor si-a pondurilor; totu de-o data una studiu fundamentalu alu computului desvólta întréga puterea spiritului, si astu-modu influintéze indereptu asupra cunoscentii religional. Dereptu aceea invetiatorulu religiosu propune studiulu computului cu respectu de-adreptulu la formarea spiritului, se feresce inse cu totu adinsulu se nu desvólte pre tare mintea pe cónt'a poteriloru sufletesci, caci altu-cumu se impedecea cultivarea animii. Unii apróba altii repróba esemplele ce se dau la computu cu referintia la obiepte religianari. Reprobatorii nu voiescu ca ce e santu se se combine cu nisce numeri seci, de-órace e greu a fi cu luarea aminte, ce se cere la computu, totu odata si la religiunea. Dereptu aceea invetiatorulu religiosu e cautu si lucra numai asiá cumu i spune mintea lui. Istori'a si natural'a i dau invetiatorulu mai multa ocașiune a face pe scolari atenti la d. diu. Cu salmistulu dice elu catra scolari: „catu de mari si minunate suntu lucrurile tale, dómne, tóte cu intieptiune le-ai facutu.“ „Domnulu poteriloru este, care a creatu muntii, care nópte a schimba in diori, diu'a in nópte, a creatu ventulu, si face negur'a, apelor marii striga si le revérta peste pamentu“, dice Amos. Asiá atatu la tractarea geografiei catu si a naturalei se inderepta copii inainte de tóte la autorulu acestoru lucruri, se provóca la multemire catra creatoriu si la incredere in elu, care imbraca crinii si nutresce corbiu. Totu de-o data cu marirea lui d. diu invétia scolarii a cunósce indiosirea loru si se investescu in umilintia.

Invetiatorulu spune scolariilor, ca pamentulu cu tóte bunurile lui e datu omului se-lu folosésca, si ca e domnu peste tóte celelalte animale, dar' ca nu trebuie se maltrateze séu se nimicésca nici o faptura din resfaciare si mai cu sema animalele se nu le tortureze; caci „celu dereptu i este mila de animalu.“ Invetiatorulu prin esplicarea chiara a fenomeneloru naturei impedecea, sugruma superstitiunea, prin invetiamentulu despre sufletulu si corpulu omenescu face pe copii se scia folosi cuvenitu poterile trupesci si sufletesci, totu odata le recomanda oserbarea reguleloru sanitaré, si nu e destulu numai se esplice scolariilor prerogativele, ce-lu inaltia pe omu peste cele alte creaturi, ci totu odata i

si admonéza, ca omulu e detoriu se-si conserbe aceste prerogative, si se nu se degradeze mai diosu decatu e animalulu prin pacate si fora-de-legi.

Mai este inca cantulu, acelu daru cerescu, despre care dice Ewald: „cantulu este o bóce din ceru, care ér' la ceru striga.“ Cu ce placere santa invétia invetiatorulu religiosu pe copii versuri spre marirea lui d-dieu si a sierbitiului seu! Cu ce grige alege elu spre exercitiu acele viersuri, cari suntu intogmite de-a inaltia in copii religiositatea, moralitatea si ilaritatea loru inocenta. Prin cantu se dedau scolarii la o activitate comuna si totu de-o data se escita si incoragiéza spre activitate. Cantarile sante cuprindu cele mai interne ale animei delicate a copilului si esercia o influintia bine-facutore si folositorie in viétia, si acést'a cu atatu mai tare ca fia care tonu a' invetiatorulu religiosu purcede din o anima inspirata de d-dieu.

Catu de infioaratoriu, catu de tristu se vedu tóte in o scóla unde unu invetiatoriu ireligiosu se 'ncérca se invenineze animile scolariilor.

Unu atare invetiatoriu tóte revalatiunile (descoperirile) depuse in istori'a biblica le ia numai de povestifecte (nascocite) de nesce capete intiepte dar' pline de astutia (viclenia) cá se póte de nasu pe poporulu nepriceputu cumu le place loru. De aceea unu invetiatoriu ireligiosu propune istori'a biblica cu recéla, cu indiferentia, si numai atunci ia unu aeru mai viu, candu in bataia de jocu vrè se mestece veninulu necredintii lui in nararea unei minuni séu a unei fapte. De multe ori se prinde cu man'a de tóte paiete numai se póta aduce in prepusu esemplele cele bune, si se escuze viétia sceleratului. Totu asiá si in istori'a lumei, elu ru considera pre d-dieu de conducatorulu intemplariilor, ci tóte evenimentele suutu inaintea lui numai opuri ale intemplarii séu casului, séu ale unui barbatu mare, care lui cu atatu i se pare mai mare, cu catu e mai superbu, mai tiranu, si mai nedereptu in lucrarile lui. Amóre de tron si patria nu cunósce, caci elu in-susi, plinu de superbia se tiene de rege, ca-ci in anem'a lui nu póte existe amóre catra semenii lui; apoi ce elu n'are in anem'a, nu póte se intinda nice scolariilor! Vai de copilu candu are de invetiatoriu unu atare monstru. Copilulu va 'ncepe indata a se indof despre adeverulu revelatu alu religii, virtutea i se va paré fora pretiu ér' foradelegea frumósá si marétia, si spiritulu rebelantu totu mai tare va prinde radecini in anim'a lui. —

In instruarea in limba póte si invetiatorulu ire-

ligiosu se fia fundamentalu; dar' totusi elu tîntesce mai multu la desvoltarea mintii; anim'a scolariului re-mane góla. Si precumu elu limb'a o folosese adese spre ingiurari, calumnii si batjocuri, asiá nice pe scolari nu póte se-i invetia folosirea adevărata a limbei. Asemenea si candu dà teme spre exercitiu nu se ingrigesce cá se le aléga din religiune, pentru ca i este urita si nu voiesce se-si aduca aminte de ceva ce nu se unesce cu convingerea lui, bá togma-lu des-gusta. La cetire cauta, ca óre cartea ce e dea-se in-truduce in scóla cuprinde obiepte religióse, deca afla cumva atunci o respinge, caci elu totu ce tráctéza de-spre religiune si virtute tiene de-o nebulia si deca din ordinatiunile mai nalte elu totusi cauta se intro-ducea in scóla unu legendariu séu o carte de leptura religiósa, atunci apoi prin o tratare rece, oserbatiani batjocuritórie intuneca acele locuri, cari in anemile sco-lariloru aru poté escitá si nutri sentieminte religióse. Totu asiá merge si cu exercitiile memoriale, cu scrierea si computulu. Nice materi'a nice modulu de tratare nu au de scopu a inaintá religiositatea; elu le considera numai nise cunoscintie ce au a sierbí lipseloru tru-pesci, ér' nu spre o cunoscere mai de aóprpe, spre o petrudere a adevăratei nóstre destinatiuni.

Cantulu lu eserciéza puçinu si si atunci cu grétia; pentruca omenii rei nu iubescu versurile; apoi de si invétia pe scolari versuri, elu alege totu de un'a acelea cari suntu desbracate de tóta religiositatea, frivóle, pline de sensualituti scarbóse, cari ce influintia potu se aiba, decatu molipsitória, veninatóre.

Obieptulu lui de predileptiune este geografi'a si natural'a. Aici se inchina elu principului acelor natu-ralisti necredintiosi, acelor spirite de moda cari néga esistinti'a lui d-dieu si recunosc natura de d. dieulu lor, dicundu: Tóte suntu natura. Nu esista nice unu d-dieu — natura e d-dieu — care urméza naturii sale urméza lui d-dieu, si care urméza lui d-dieu nu pacatuesce! Ce principii infiorátore si calumniátore de crediþti'a revelata! In ce pecate si fora-de-legi va-trebuí se cada acel'a care-si intogmesee viétia dupa acestea! Apoi unu invetiatoriu, in care s'au incuibatu acestu principiu, catu nu va poté stricá! Caci de aceea nu se indoesce nime, ca aceste principii funeste nu voru se aiba valóre, influintia si la instructiune. Tóte dela bulbuculu de róua puna la oceanu, dela musciu, care acopere stancile pana la stageriulu celu superbu, dela viermelatiulu ce se tarae in pulbere pana la gigantulu animaleloru; la elefantu, tóte aceste dupa esplicarea

contemnatoriloru de relegiune, au de-a-si multiemí estinti'a numai naturii. Ei representéza natur'a cá o dieésa, care promite o estintia voluptuósa totoru ce-loru ce se arunca neconditiunatu in braciaie ei, in senulu ei plinu de iritaminte; si, dorere, anem'a copii-loru si de alt'-mentea plecata spre placeri lumesci, accepe si-si imprima bucurósa cuventele invetiatoriu-lui, bea cu placere veninulu necredintii, sentiualitatii, volup-tatii, depravatiunii. Istori'a creatiunii, precumu o naréza s. scriptura, in aintea invetiatoriu-lui ireligiosu e numai o poveste; Pentruca minunat'a lui minte a aflu ca vedi, pamentulu si creaturele lui s'au nascutu cu to-tulu alt'-mentea; pe omu nu l'a creatu d-dieu su-flandu-i spiritu de viétia, o nu, ci, dice elu, se trage din moima; si totu pune pe omu, celu puçinu pe 'sine insusi, domnu si despuitoriu peste pamentu, si de aceea s'arata si inimicu totororu institutiuniloru sociali, ur-toriu de tóta puterea politiana, supusu necredintiosu a regentulu seu. O dómne cate umbre funeste nu s'aru mai poté aratá cari le arunca unu inveniatiu ireli-giosu asupra plapandeloru floricele incredintiate lui spre nobilitare. Fia destulu aceste, la cari mai adaugemu peste totu numai aceste, ca daun'a ce o causéza cu-ventulu instructivu alu unu invetiatiu ireligiosu se maresce inca prin esemplele lui cele rele si pre lunga aceea de fructificarea activitatii unu atare invetiatiu este departe si grati'a lui d-dieu, asiá catu elu de im-preuna cu tinerimea lui cade totu mai tare in abisulu ireligiositatii; din contra nevointiele unu invetiatiu religiosu, binecuventate de d-dieu, suntu atatu de e-feptuóse catu fruptele adevăratei adorari de d-dieu, si a amórei fierbinte de d-dieu si de-apropele se propaga cu marire din genu in genu.

Sciri scolastice.

Premiu de simtiu natiunalu la o juna romana. Cu ocasiunea violarii internatulu de fete din Iasi prin for-tia politienésca, dupa ordinile ministeriulu greco-rusu, mai multe fete avura aroimostia a infrunta in façia pe strainu si ai declara, ca suntu fice de romanu, ca au suptu lapte de romanu, si prin urmare voru o educa-tiune romana; intre cele ce vorbira mai cu anima si mai romanesce, cea d'antaia fù domniósi'a Cornelia Boierescu. Cetatiani din Bucuresci, in ale caroru anime avú resunetu astu energicu faptu, deschisera o sub-scriere spre a tramite junci romane unu micu semnu

de aducere aminte; această mica suvenir este unu orologiu: pe o parte sunt scrise în reliefu cuvintele: „suntemu fiice de romanu, lapte romanu amu suptu dela mumele noastre“ pronunciate în diu'a de 18. Ianuarie de jun'a romana; de cealalta parte sunt sapate urmató-rele vorbe. „Cornelia Boierescu, pentru virtuteai de romana, suvenir dela cetatianii din Bucuresti 1862 Ian. 30“ și în fine, pe medaliónele de la catenel'a (lan-tiulu) orologiului sunt sapate initialile sale. Acesta mica suvenir este insoçita d'unu albumu în care se afla adres'a urmatóre acoperita de mai multe sute de semnaturi, de deputati, ómeni de litere, dómne, comer-cianti, etc. prin care multiumescu junei romane și con-sóçieloru ei de romanesc'a loru purtare. Eata aca adresa.

Domnisiórei Cornelia Boierescu.

Demn'a și patriotic'a Ta conduita și aceea a con-sóçieloru Tale candu cu violarea asiliului în care stu-diatu, a desteptatu o via simpatia în anim'a compatrio-tiloru vostri de dincóce de Milcovu și a intaritu în ei credin'ta, ca diu'a regenerarii e aprópe.

Candu pentru apararea unei cause sante, femeile se punu suptu stendardulu nostru, caus'a ne este pe diumetate castigata; dar candu, ca la 18 Ian. junele fete punu inocin'ta loru alaturi cu puterea nóstra, victori'a este sigura.

Iuna romana, bine cuvintata fia mana ce te-a pur-tatu în sinulu seu! Bine cuvintata fia aceea ce au veg-hiatu asupra juniloru tei ani! bine cuvintata fi tu, no-bila copila, tu și consóçiele tale! Bine cuvintata este Romani'a ce va vadiutu nascundu!

Candu, pe unu ceru nuorosu se jarata înainte de amiédî unú punctu albastru, lucratorulu de pamentu pre-dice o di frumósa; patri'a nóstra este inca în diminétî'a s'a, și cerulu seu a fostu nuorosu; juna fata, tu esti acelu punctu albastru, și, lucratori a i santei cause, noi, afirmamu, ca diu'a Romaniiei va fi frumósa.

Cá unu micu semnu alu simtieminteloru nóstre de sincera simpatia, primesce astu orologiu; la ori ce punctu se va arata minutarinlu seu, fi sigura ca 'n aca óra te purtamu în animele nóstre. Faca cerulu cá în curundu acestu 'orologiu se-ti arete ór'a deplinei regenerari a Romaniiei!

(Din Fói'a pentru minte etc.)

Romani'a. În numerii trecuti publicaramu óre cate corespondintie dupa „Romanulu“ despre scanda-

lulu ce s'a templatu la scólele din Iasi. Acumu cetim'u ca d-lu Cogalniceanu s'a intrepusu pentru Cnezulu Can-tacuzino causatorulu acestui scandalu și a midilocitu o comisiune, care se cerce lucrulu. Comisiunea asta costá din dd. N. Catargiu directoriulu ministeriului de interne, I. Zalomitu, directoriu de scóle, și Donescu membru alu curtii inalte, eari au și plecatu la Iasi. Ar' fi fórtu tristu candu această comisiune ar' lucrá perfida interese-loru adeverului și a ordinei, și ar' amblá se decline re-splat'a dictata de adeveru și dereptate asupra acestui Fanariotu. Urm'a va alege!

Varietati.

Margaritare. Pe amicu în secretu lu admonéza, în publicu lu lauda.

Seneca.

— Ce este mai dulce decatu a avé amicu, cu care se indresnesci a le vorbi tóte cá cu tinc insuti? Deci pe unu amicu ce-lu afli raru, se-lu tieni cu tóta dili-ginti'a, pentru ca este unu alu doilea eu.

Idem.

— Avaréti'a celoru betrani este asemenea unui monstru; ce este mai stultu, cum se dice, decatu a-ti numulti merindea fora de-a mai avé de caletoritu.

Idem.

— Acel'a mai cu sama traiesce spre binele seu, care traiesce pentru altii.

Sidoniu.

— Mai bine vreu se me inderepte cei intielepti, decatu se me laude cei nebuni

Augustinu.

Viermele lucitoriu.

În o dulce dumbravióra,
În unu valu de érba verde
Siédo-unu vierme lucitoriu,
Cugetandu ca elu în lume
Pintre altele se pierde
Fiindu micu ne'nsemnatoriu; —

Ne sciindu'ca elu posiede
O potere lucitóre
Cá si-unu splendidu diamantu,
Ca revérta 'n-senulu noptii
Radie linu lumatóre
Gá si diorile 'n levantu.

Dara în apropiare
De sub muschi, din tufa désa
Ese-mu mónstru uritiosu,
O brósc'a mare riósa,
Ce veninulu seu ilu lasa
Peste viermele luciosu.

Viermele 'ntristatu i dice:
Ah! dá ce ti-am facu tie
De asia me resplatesci;
Éra brósc'a uritiósa
Dise plina de mania:
Pentruce tu stralucesci.

(Imit.)

Ar. Densusianu.